गन्धजातं, क्ली, (गन्धेन सह जातं उत्पन्नम् ।) तेजपत्रम् । इति शब्दरत्नावली ॥

गन्धज्ञा, स्त्री, (गन्धः इष्टानिष्टगन्धः ज्ञायते ऽनया इति । ज्ञा+करणे कः ततष्टाप् ।) नासिका । इति हेमचन्द्रः ।३।२४४ ॥

गन्धतूर्य्यं, क्ली, (गन्धे विनश्यद्योद्धृणां शोणितवसादि-गन्धयुक्तहिंसाप्रधानस्थाने रणक्षेत्रे इत्यर्थः । वाद्यमानं स्थितं वा यत् तूर्य्यम् ।) वाद्यविशेषः । तत्पर्य्यायः । रणतूर्य्यम् २ महाध्वनः ३ । इति शब्दरत्नावली ॥

गन्धतृणं, क्ली, (गन्धं सुगन्धान्वितं तृणम् ।) सुगन्धतृणम् । तत्पर्य्यायः । सुगन्धभूतृणम् २ सुरसः सुरभिः सुगन्धिः ५ सुखवासः ६ । अस्य गुणाः । सुगन्धित्वम् । ईषत्तिक्तत्वम् । रसायनत्वम् । स्निग्धत्वम् । मधुरत्वम् । शीतलत्वम् । कफपित्तश्रमनाशित्वञ्च । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धत्वक्, स्त्री, (गन्धयुक्ता गन्धप्रधाना वा त्वगस्य ।) एलवालुकम् । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धदला, स्त्री, (गन्धयुक्तं दलं पत्रमस्याः ।) अजमोदा । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धधूमजः, पुं, (गन्धाढ्यात् धूमात् जायते उत्पद्यते इति । जन्+डः ।) स्वादुनामगन्धद्रव्यम् । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धधूलिः, स्त्री, (गन्धप्रकाशकः धूलिः चूर्णं वा अस्याः ।) कस्तूरी । इति हेमचन्द्रः ।

गन्धनं, क्ली, (गन्ध गतिहिंसायाचनेषु+भावे ल्युट् ।) उत्साहः । प्रकाशनम् । सूचनम् । हिंसा । इति मेदिनी । ने । ५७ ॥

गन्धनकुलः, पुं, (गन्धः दुर्गन्धप्रधानो नकुल इव ।) छुछुन्दरी । इति हारावली । ८३ ॥ छुंछा इति भाषा ॥

गन्धनाकुली, स्त्री, (गन्धयुक्ता नाकुली रास्ना ।) रास्ना । इत्यमरः।२।४।११४॥ कन्दविशेषः । तत्पर्य्यायः । महासुगन्धा २ सुवहा ३ सर्पाक्षी ४ फणिहन्त्री ५ नकुलाढ्या ६ अहिभुक् ७ विषमर्द्दनिका ८ अहिमर्द्दनी ९ विषमर्द्दनी १० महाहिगन्धा ११ अहिलता १२ । अस्या गुणाः । तिक्तत्वम् । कटुत्वम् । उष्णत्वम् । त्रिदोषानेकविषनाशित्वम् । नाकुल्याः किञ्चित् श्रेष्ठत्वम् । इति राजनिर्घण्टः ॥ तत्पर्य्यायगुणाः ।
"नाकुली सुरसा रास्ना सुगन्धा गन्धनाकुली ।
नकुलेष्टा भुजङ्गाक्षी सर्पाङ्गी विषनाशिनी ॥
नाकुली तुवरा तिक्ता कटुकोष्णा विनाशयेत् ।
भोगिलूतावृश्चिकाखुविषज्वरक्रिमिव्रणान् ॥"
इति भावप्रकाशः ॥
("रास्ना सुक्तरसा सुक्ता श्रेयसी सुवहा सहा ।
सुगन्धा सर्पगन्धाख्या नाकुली गन्धनाकुली ॥"
इति वैद्यकरत्नमालायाम् ॥)

गन्धनामा, [न्] पुं, (गन्धेति पदपूर्व्वं नामास्य ।) रक्ततुलसी । इति रत्नमाला ॥

गन्धनाम्नी, स्त्री, (गन्धनामन्+संज्ञायां ङीष् जातौ नान्तत्वाद् ङीप् वा ।) क्षुद्ररोगविशेषः । तल्लक्षणम् । यथा,—
"वाहुकक्षासपार्श्वेषु कृष्णस्फोटां सवेदनाम् ।
पित्तप्रकोपसम्भूतां कक्षामिति विनिर्द्दिशेत् ॥
एकान्तु तादृशीं दृष्ट्वा पिड़कां स्फोटसन्निभाम् ।
त्वग्गतां पित्तकोपेन गन्धनाम्नीं प्रचक्षते ॥"
तादृशीं वाह्वादिषु कृष्णां सवेदनाञ्च ॥ * ॥
तच्चिकित्सा यथा,—
"कक्षाञ्च गन्धनाम्नीञ्च चिकित्सेत् चिकित्सकः ।
पैत्तिकस्य विसर्पस्य क्रियया पूर्व्वसूक्तया ॥"
इति भावप्रकाशः ॥

गन्धनाली, स्त्री, (गन्धाय गन्धग्रहणार्थं नाली प्रणालीव । गन्धग्रहणार्थं नालीव वा ।) नासिका । इति त्रिकाण्डशेषः ॥

गन्धनिलया, स्त्री, (गन्धस्य इष्टानिष्टगन्धस्य निलया आश्रयीभूता । गन्धस्य निलयोऽत्र वा स्त्रियां टाप् ।) नवमल्लिका । इति शब्दचन्द्रिका ॥

गन्धनिशा, स्त्री, (गन्धात् गन्धहेतोर्गन्धेन वा निशा हरिद्रेव ।) गन्धपत्रा । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धपत्रः, पुं, (गन्धवत् पत्रमस्य ।) श्वेततुलसी । इति रत्नमाला ॥ मरुवः । वर्व्वरः । नारङ्गः । विल्वः । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धपत्रा, स्त्री, (गन्धाढ्यं पत्रमस्याः ।) शटीभेदः । पलाश इति मालवे प्रसिद्धा । तत्पर्य्यायः । स्थूला २ तिक्तकन्दिका ३ वनजा ४ शटिका ५ वन्या ६ तवक्षीरी ७ एकपत्त्रिका ८ गन्धपोता ९ पलाशाख्या १० गन्धाढ्या ११ गन्धपत्रिका १२ दीर्घपत्रा १३ गन्धनिशा १४ वेदसुख्या १५ सुपाकिनी १६ । अस्या गुणाः । कटुत्वम् । स्वादुत्वम् । तीक्ष्णत्वम् । उष्णत्वम् । कफवातकासच्छर्द्दिज्वरनाशित्वम् । पित्तकोपकारित्वञ्च । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धपत्त्रिका, स्त्री, (गन्धपत्रा+संज्ञायां कन् अत इत्वञ्च ।) गन्धपत्रा । अजमोदा । इति राजनिर्घण्टः ॥ (विवरणमस्याः गन्धपत्राशब्दे ज्ञातव्यम् ॥)

गन्धपत्री, स्त्री, (गन्धपत्र+गौरादित्वात् ङीष् ।) अम्बष्ठा । अश्वगन्धा । अजमोदा । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धपलाशिका, स्त्री, (गन्धाढ्यं पलाशं पत्रमस्याः ङीष् । संज्ञायां कन् टाप् पूर्व्वह्रस्वश्च । कप् टाप् अत इत्वञ्च इत्येके ।) हरिद्रा । इति हारावली । ६३ ॥

गन्धपलाशी, स्त्री, (गन्धाढ्यं पलाशं पत्रमस्याः । गौरादित्वात् ङीष् ।) शटी । इति भावप्रकाशः ॥ (यथाह शब्दार्थचिन्तामणिः ।
"भवेद् गन्धपलाशी तु कषाया ग्राहिणी लघुः ।
तिक्ता तीक्ष्णा च कटुकाऽनुष्णास्यमलनाशिनी ।
शोथकासव्रणश्वासशूलहिक्काग्रहापहा ॥")

गन्धपाषाणः, पुं, (गन्धयुक्तः पाषाणः । पाषाणस्येव काठिन्यात् तथात्वम् ।) गन्धकः । इति जटाधरः ॥ (यथास्य पर्य्यायाः ।
"गन्धको गन्धिकश्चापि गन्धपाषाण इत्यपि ।
सौगन्धिकश्च कथितो वलिर्व्वलरसोऽपि च ॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे ॥
यत्रास्य व्यवहारस्तद्यथा,—
"गन्धपाषाणचूर्णेन यवक्षारेण लेपितम् ।
सिध्मनाशं व्रजत्याशु कटुतैलयुतेन तु ॥"
इति वैद्यकचक्रपाणिसंग्रहे कुष्ठरोगाधिकारे ॥)

गन्धपिशाचिका, स्त्री, (गन्धेन पिशाचिका इव । पिशाचिका तामसप्रकृतिरूपदेवभेदः तस्या इव गन्धत्वात् तथात्वम् । नैवास्याः सर्व्वाङ्गीनत्वोपमानम् । किन्तु गन्धमात्रग्रहणादिकदर्शनेनैव सादृश्यमिति बोध्यम् ।) धूपः । इति हेमचन्द्रः । ३ । ३१३ ॥

गन्धपीता, स्त्री, (गन्धाढ्यं पीतं पीतवर्णञ्च पत्रमस्याः ।) गन्धपत्रा । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धपुष्पः, पुं, (गन्धसमन्वितं पुष्पमस्य ।) वेतसवृक्षः । इति शब्दरत्नावली ॥ अङ्कोटवृक्षः । इति जटाधरः ॥ वहुवारवृक्षः । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धपुष्पा, स्त्री, (गन्धाढ्यं पुष्पमस्याः ।) नीली । केतकी । गणिकारी । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धफणिज्झकः, पुं, (गन्धसारः गन्धप्रधानो वा फणिज्झकः ।) रक्ततुलसी । इति रत्नमाला ॥

गन्धफलः, पुं, (गन्धाढ्यं फलमस्य ।) कपित्थः । विल्वः । तेजःफलवृक्षः । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धफला, स्त्री, (गन्धेन युक्तं फलमस्याः ।) प्रियङ्गुवृक्षः । इति शब्दरत्नावली ॥ मेथिका । विदारी । शल्लकी । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धफली, स्त्री, (गन्धेन फलते विदीर्य्यते व्याप्नोतीति शेषः । गन्ध+फल विदारे+कर्म्मण्यच् ततो गौरादित्वात् ङीष् ।) चम्पककलिका । (यथा, भावप्रकाशस्य पूर्व्वखण्डे प्रथमे भागे ।
"चाम्पेयश्चम्पकः प्रोक्तो हेमपुष्पश्च स स्मृतः ।
एतस्य कलिका गन्धफलीति कथिता बुधैः ॥")
प्रियङ्गुवृक्षः । इत्यमरः । २ । ४ । ५६ ॥

गन्धबधूः, स्त्री, (गन्धेन बध्नाति सन्निकृष्टजनानाकर्षतिमिति । बन्ध+उः न लोपे वा ऊङ् । गन्धस्य बधूरिव वा ।) शटी । चीडानामगन्धद्रव्यम् । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धबन्धुः, पुं, (गन्धेन बध्यते इति गन्धं बध्नाति इति वा । बन्ध+उन् । यद्वा, गन्धस्य बन्धुरिव । बन्धोरिव चिरसुखप्रदत्वादस्य तथात्वम् ।) आम्रवृक्षः । इति शब्दरत्नावली ॥

गन्धबहलः, पुं (गन्धः बहलः बहुलोऽस्य ।) सितार्ज्जकः । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धबहुला, स्त्री, (गन्धबहुल+टाप् ।) गोरक्षीवृक्षः । इति राजनिर्घण्टः ॥

गन्धबीजा, स्त्री, (गन्धः बीजेऽस्याः ।) मेथिका । इति राजनिर्घण्टः ॥ (मेथिकाशब्देऽस्या गुणा ज्ञेयाः ॥)

गन्धभद्रा, स्त्री, (गन्धः भद्रोऽस्याः गन्धेन भद्रा वा । एतया युक्तस्य अञ्जनयूषस्य गन्धमात्रग्रहणे-